

1944-1983

1946

Conservatorul muncitoresc e ingrămădit în niște odăi cam necăjite ; par, ori sînt, igrasioase. Marin Iorda își scutură pletele-i frumoase și-mi explică anume ce înseamnă „Secția de tehnică teatrală” pe care o conduce. „Căci teatrul, domnul meu, este o tehnică, de la asta trebuie să pornim”. Mă conduce, amabil, într-o altă sală, unde o doamnă mică, ironică, frumoasă și gătită, se chinuiește în exerciții de dicție cu cițiva speriați. „Dumneaei e profesoara noastră de artă dramatică, Lucia Demetrius”.

1960

Mă plimb cu Jules Cazaban pe Calea Victoriei, într-o zi de primăvară tulbure, cu miresme de viorea și gunoi ars. Soarele e livid. Bucureștenii umblă agale, în pardesie grele. Ne oprește un ins scund, lat, cu gambetă și fular alb. Ridică brațele, plin de efuziune :

— O, cucoane ! Ce bine-mi pare că te văd ! Dar ce mă bucur ! Dar ce fericit sînt ! Ce mai faci ? Dar ce mai faci ?

Cazaban îl conspectează circumspect :

— Bună, dragule. Fac cițiva pași cu tînărul critic. Mă duc spre teatru..

— Pot să vă însoțesc puțin ?

— Te rog...

Omul povestește, volubil, că Forț Etterle cîntă prea mult la chitară, că actrița T. „s-a încurcat cu un ofițer”, că actorul I. a vrut să se sinucidă din cauza unei coafeze, „dar nu i-a reușit”...

Jules mă strînge de braț și-mi suflă în ureche : „Tu-l cunoști pe ăsta ?”

Fac semn că nu.

Personajul e limbut nevoie mare. Trece în registrul interogativ :

— Și coana Lucica ce mai face ? Că deh, are o vîrstă...

— E bine.

— Și Beate ? E fericită ?

— Mde...

— Dar Șeptilici ? Mai pictează ? De ce-o fi pictînd el oare ?

— L-ai sfătui să se lase ?

— Sigur — izbucnește — cînd ai o meserie de aur, nu-ți mai trebuie și una de argint. Vezi, de aia nu-i înțeleg eu pe actori. Uite și la ăsta, la Cazaban...

— Care Cazaban ? — întrebăm amîndoi odată.

— Jules ! Nu-l știți ? L-am cunoscut la cumnatu-meu. Ei bine, dom'le, ce crezi că face cînd are un ceas liber ? Fuge să dea cu undița la pești. Dar e posibil ?

— Și ce-ar trebui să întreprindă ? — vreau eu să aflu.

— Să stea, să studieze... Am auzit că n-are nici liceul terminat.

— Aș! — zice Cazaban — e total analfabet. De-abia știe să se iscălească.

— Apoi vezi ?

Cum am coborît și sintem în dreptul berăriei „Gambrinus”, omul își ia rămas bun, ceremonios, fiindcă o apucă pe Brezoianu.

— Să știi că mi-a părut bine — zice — că te-am întîlnit. Te pup și la mai mare. Si dumitale — se întoarce spre mine — îți urez să fii ca maestrul.

— Mersi — zic.

Și pleacă.

Cazaban se închircește de ris. Se reazămă de peretele restaurantului.

— Nu mă cunoștea ! — hohotește. Nu mă cunoștea... Sintem chit !

1962

Cel de-al patrulea Concurs republican al tinerilor artiști din teatrele dramatice (bienal). Privesc, fermecat, năvala de talente proaspete. Cum și cui se vor acorda premiile ? Cine va trebui nedreptățit ?... Dar asta nu-i grija mea : deocamdată e grija tovarășului Dumitru Popescu, vice-președintele Comitetului pentru Cultură și Artă, conducătorul juriului. Criticii nu sînt parte în acest conclav, stau deoparte, privesc, notează, își fac propriile lor clasamente.

Proștii sub clar de lună de la „Bulandra”, premiul I, regizorul Lucian Pintilie, premiul I, Octavian Cotescu (Gogu), premiul I, Rodica Tapalagă (Ortansa), premiul I. Mazilu tace îngindurat, aplaudă, suride vag.

Leopoldina Bălănuță, premiul I pentru Jana Mincu din De n-ar fi iubirile... de Dorel Dorian (Teatrul de tineret și copii). Silvia Popovici, premiul I pentru Gruza Vahnadze din Cercul de cretă caucazian de Brecht (Național).

Se mai evidențiază Dinu Cernescu, cu Mielul turbat în formulă experimentală („Ai văzut ce tînăr arată mielul meu ?” — mă întîmpină, bucuros, Baranga, în hol. „Dumitale însă nu-ți plăceau deloc experimentele...” „Ei, uite că ăsta-mi place”), Ion Simionescu, cu Chirița în Iași (Brașov — oameni și manechine), Lucian Pintilie (și) cu O singură viață de Ionel Hristea („Bulandra”), Dan Alecsandrescu, cu Antigona și ceilalți de Peter Karvaš (Arad).

Plac, cu deosebire, Silviu Stănculescu, tînărul și spiritualul actor sibian Ion Besoiu, Sinka Károly de la Tirgu Mureș, Dem. Rădulescu și Constantin Rauțchi din București, Stela Popescu-Puican și Ion Siminie de la Brașov, Melania Ursu și Bucur Stan, clujeni, gălățeanca Gina Patrichi, Ileana Ploscaru din Constanța, Corneliu Revent din Botoșani, o tînără de o frumusețe aparte, Ligia Moga, clujeancă. E apreciat de toată lumea, ca o revelație, George Constantin.

1980

Să-l recitim mereu pe Caragiale — mai ales la momente grele : „Cu toată mîhnirea legitimă care trebuie să mă cuprînză cînd acel ce ar trebui să m-ajute mă împiedică să-mi fac datoria, tot îmi mai rămîne ceva spre mîngîiere : un zîmbet”.

1981

Doamna Danielle Darieux, celebra actrișă franceză de film, își lăsă moale mina-i fină ca să i-o sărut, mă privi lung cu ochii ei inegalabili, ușor înrouați, își îndreptă, delicat, trandafirul negru din decolteul rochiei mov și spuse : „Așadar, sînteți un compatriot de-al Marthei Bibesco ?” Am încuviințat, desigur, dar acum șaisprezece ani, cînd a avut loc întîlnirea, m-aș fi angajat anevoie într-o conversație despre urmașa Brîncovenilor, știam puține despre ea, și-apoi eu tot încercam să-i smulg un interviu gazetăresc

vedetei franceze, nu suveniruri. Dar, în prea puţinul timp pe care mi l-a acordat, ea a vorbit mai mult despre „principea” şi despre fascinaţia pe care o exercita asupra celor ce-o cunoşteau, nu mi-a îngăduit să notez nimic şi a dispărut brusc, la un moment dat, cu o elegantă filfiire de voal.

Acum, cînd am citit Jurnalul curajoasei, neobişnuitei românce, tipărit şi prefaţat de Cristian Popişteanu şi N. Minei, am înţeles ceva mai mult şi mai adînc, cred, decît ştiam, despre extravaganţele ei de aviatore şi despre sentimentul pe care i l-a inspirat lui Marcel Proust. Martha Bibescu a fost un spirit clarvăzător şi un adversar al totalitarismului, un om politic remarcabil, aş zice o fire innăscută de diplomat. Jurnalul e un memorial al vieţii româneşti şi internaţionale, într-o perioadă de maximă crispare, restituindu-ne evenimente şi figuri istorice într-o evocare de culori vii, în linii sigure. Chiar cititorul care a trăit acei ani descoperă, surprins, date pe care nu le ştia (şi nu le-ar fi putut cunoaşte nici din alte surse livreşti), căci autoarea a notat conversaţiile sale cu regi, şefi de guverne, ambasadori, miniştri, precum şi reflecţii de o mare acuitate asupra unor elemente documentare ale acelei erupţii de ciumă bubonică politică ce a fost mişcarea legionară, şi pe care a urît-o cu toată fiinţa ei.

O carte cu adevărat remarcabilă. Poate şi un imbold către continuarea tipăririi de literatură memorialistică despre realităţile istorice naţionale şi mondiale în percepţie românească semnificativă.

1982

„Teatrul” publică, în sfîrşit, o cronică a cronicii dramatice. Potrivită iniţiativă. E o posibilitate de a controla excesele de superlative ale confrăţilor, de a amenda minusurile de probitate (dovedite), concesiile suspecte, impostura, de a releva talentul, diagnosticele judicioase, originalitatea judecăţilor.

O posibilitate care, însă, nu se fructifică. Cel ce scrie prima ediţie enunţă un program difuz, în care obsesia principală pare să fie ne-cruţarea „monştrilor sacri”. Declaraţiile de îndrăzneală au totdeauna un miros de mosc. Îndrăzneala ori e organică, fiind a unei conştiinţe ce-şi asumă riscul prin forţa lucrurilor, ori nu e decît o emanaţie locală, după oportunităţi. A doua ediţie e dezamăgitoare. Se fac „culegeri de perle” care — controlate — se dovedesc a... nu fi. Se falsifică texte pentru băşcălizări. E o vinătoare de curînte. Credeam că va fi o pledoarie corectă, severă, pentru criterii ferme, valoare, idei, atitudine. Deocamdată nu e.

Citesc, de asemenea, rezumatul (probabil) al unei conferinţe de presă ținută la Teatrul Național din București. Mă surprinde cu deosebire o afirmație a admirabilului artist și om de cultură care e Radu Beligan. Rezultă că eu, deși „prieten al teatrului nostru”, am „făcut praf” la Oradea spectacolul cu Idolul și Ion Anapoda, pe care publicul îl agreează „nemaipomenit”.

De unde multipla surpriză? N-am înțeles niciodată că prietenia pentru un teatru sau vreunul dintre slujitorii săi ar însemna abandonul spiritului critic. În acest sens am citit, dealtfel, o pagină de scăpărătoare inteligență și maliție semnată de Radu Beligan într-o carte a sa — ce-i drept, mai veche. Apoi: prestigiosul om de teatru e, desigur, victima unei mistificări. Despre spectacolul Idolul și Ion Anapoda eu nu m-am pronunțat public niciodată — nici în sesiunea omagială consacrată lui G. M. Zamfirescu, ce a avut loc în incinta orădeană, și nici în scris. Atunci, cînd și unde l-am făcut „praf”? ■